

Wawrzyniec Popiel-Machnicki

Recepcja twórczości Siergieja Jesienina i Nikołaja Klujewa na Ukrainie (kijowskie koło naukowe klujewosłow)

Studia Ukrainica Posnaniensia 2, 21-29

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**RECEPCJA TWÓRCZOŚCI SIERGIEJA JESIENINA
I NIKOŁAJA KLUJEWA NA UKRAINIE
(KIJOWSKIE KOŁO NAUKOWE *KLUJEWOSŁÓW*)**

WAWRZYNIEC POPIEL-MACHNICKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań – Polska

**РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЄСЕНІНА І НІКОЛАЯ КЛЮЄВА
В УКРАЇНІ
(КІЇВСЬКЕ НАУКОВЕ КОЛО *КЛЮЄВОСЛОВ*)**

ВАВЖИНЄЦ ПОПЄЛЬ-МАХНІЦЬКИЙ

Університет ім. Адама Міцкевича в Познані, Познаń – Польща

АНОТАЦІЯ. Сергій Єсенін і Ніколай Клюєв – це поети, творчість яких дочекалася, особливо в останніх роках, численних опрацювань, позбавлених аналітичної та інтерпретаційної вузькості, що була у минулому наслідком надмірної заподадливості цензури. Належить підкреслити, що у видавничому обігу Росії та інших країн з'являлося радше прізвище Єсеніна, тоді як прізвище Клюєва, з чисто ідеологічного приводу, зникло з читацької рецепції на кілька десятиліть. Про нього почали говорити лише після смерті Сталіна, найчастіше, однак, коли займалися творчістю Єсеніна. Старший поет був представлений у негативному світлі, як представник кулацької поезії і як той, що утрудняє своєму учневі творчий розвиток. Інтерес у цьому контексті становлять літературно-критичні праці українських дослідників, які зробили великий внесок в науку про російську „новомужицьку” поезію.

**THE RECEPTION OF WORKS BY SERGEI YESENIN AND NIKOLAI KLYUEV
IN UKRAINE (KYIV ACADEMIC CIRCLE *KLUYEVOSLOV*)**

WAWRZYNIEC POPIEL-MACHNICKI

Adam Mickiewicz University in Poznan, Poznan – Polska

ABSTRACT. Sergei Yesenin and Nikolai Klyuev are the poets whose works have been analyzed numerous times, especially in recent years. These analyses were deprived of analytical and interpretative narrowness, which resulted from censorship in the past. It should be emphasized that in Russia and other countries in the world the works by Yesenin were more often published than the works by Klyuev which disappeared because of ideological reasons for a few decades. Klyuev began to be mentioned after Stalin's death and he was often accompanied by Yesenin. The older poet was presented in a bad light as a representative of kulak poetry and the one who hindered creative development of his follower. In this context critical literary works by Ukrainian researchers are presented in an interesting way because these people made an important contribution to the study of Russian “new peasant” poetry.

Twórcza działalność „nowochołopskich” poetów, na których czele stali Nikołaj Klujew i Siergiej Jesienin przypada na pierwsze trzy dziesięciolecia XX wieku i spotyka się z bardzo dużym zainteresowaniem petersburskich i moskiewskich środowisk literackich. Podkreślający swoje chłopskie pochodzenie nie tylko synkretyczną twórczością oraz propagowaniem materialnej i duchowej kultury ludu, lecz również swoim zachowaniem, jawnie stylizowanym ubiorem i sposobem wysławiania się poeci, od samego początku starali się stanąć do konfrontacji z miejską cywilizacją i stojącą, w ich mniemaniu, po jej stronie sztuką arystokratyczno-inteligencką. Inspiracja ludowym folklorem, elementami poezji ludowej, staroruską sztuką sakralną nie przeszkodziła w próbie przyswajania sobie nowoczesnych poetyckich środków obrazowania i wersyfikacji. Widoczne jest to zwłaszcza w twórczości młodszego Jesienina, który stał się czołowym przedstawicielem rosyjskiego imażynizmu.

Jak większość rosyjskich intelektualistów Klujew i Jesienin z entuzjazmem powitali rewolucję. Należy tutaj jednak podkreślić, że ich euforia, która dała o sobie znać głośnym poetyckim wydzwiękiem, wywołana została wydarzeniami lutowymi 1917 roku. Obydwaj poeci uwierzyli, że obalenie władzy carskiej przyczyni się do sprawiedliwości społecznej, spowoduje umocnienie tradycji chłopskiej i patriarchalnych wartości, pociągnie za sobą spełnienie się głoszonych przez Fiodora Dostojewskiego idei o połączeniu wszystkich narodów słowiańskich. Rewolucja październikowa, którą historycy nazywają dzisiaj też mianem przewrotu bolszewickiego, początkowo uznana została przez autorów *Сосен перезвона* (1912) i *Радуницы* (1916) za dalszy etap przemian, swoisty akt wiary – czyli przyznanie się do winy (w tym wypadku winy inteligencji w stosunku do prostego ludu) i konieczności odpokutowania za grzechy. Podobnie jak symboliści – Andriej Bielyj i Aleksander Błok – poeci chłopscy pragnęli wierzyć, że na zgliszczach i popiołach starego świata narodzi się Feniks, który wzbije się w przestworza, ukazując kierunek nowej świetlanej przyszłości. Bardzo szybko krwawa łaźnia zgotowana przez bolszewików ostudziła te nadzieje. Gloryfikacja rewolucjonistów z Leninem na czele przerodziła się w złudzenia, a następnie krytykę, która dla nowych władz była niedopuszczalna.

W 1925 roku w tragicznych okolicznościach ziemski padół opuścił Jesienin, a jego przyjaciel i nauczyciel Klujew podążył za nim w 1937 roku, rozstrzelany przez organy NKWD w Tomsku.

Ta pokrótce przedstawiona nota o najwybitniejszych przedstawicielach poezji „nowochołopskiej” nie wymaga tutaj szerszego komentarza. Zarówno Siergiej Jesienin, jak i Nikołaj Klujew to poeci, których twórczość doczekała się, zwłaszcza w ostatnich latach, licznych opracowań, pozbawionych analitycznej i interpretacyjnej wąskości, będącej w przeszłości wynikiem nadgorliwości cenzury.

Twórczość i poetyckie życiorysy Klujewa i Jesienina od samego początku ich działalności stały się inspiracją dla krytyki literackiej Ukrainy. Podkreślić tutaj należy, że w obiegu wydawniczym, zarówno w Rosji jak i innych krajach na świecie, pojawiała się raczej nazwisko Jesienina, gdyż Klujew, z powodów czysto ideo-

logicznych zniknął z percepcji odbiorców na kilka dziesięcioleci. Zaczęto o nim mówić w artykułach i podręcznikach dopiero po śmierci Stalina, najczęściej jednak przy okazji zajmowania się twórczością Jesienina. Starszy poeta w większości przypadków przedstawiany był w negatywnym świetle, jako przedstawiciel kulackiej poezji i jako ten, który utrudniał swemu uczniowi twórczy rozwój.

Dlatego też, w tym kontekście, na szczególną uwagę zasługuje pojawienie się w krytyce literackiej na początku lat 90-tych minionego wieku w Katedrze historii literatury rosyjskiej Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki w Kijowie koła naukowego, zajmującego się klujewowską spuścizną. Nieco później, w 2002 roku, wykorzystując coraz większy dostęp do internetu kijowska grupa stworzyła stronę „Клюевослов” (<http://kluev.org.ua>), gdzie w wersji elektronicznej zamieszczona została spora część literackiej spuścizny Klujewa, pokaźna galeria zdjęć, informacje o konferencjach naukowych, i co najważniejsze – powstające nowe prace krytycznoliterackie poświęcone twórczości ołonieckiego pisarza oraz jego miejsca wśród „nowo-chłopskich” poetów¹. Na czele grupy stała Ludmiła Kisielowa – autorka pokaźnego dorobku krytyczno-literackiego i naukowo-metodologicznego poświęconego interesującej nas problematyce². Badaczka w swoich pracach nie tylko przybliżyła

¹ Zob.: Elektroniczna baza danych kijowskiej grupy badaczy twórczości Nikołaja Klujewa *Клюевослов*. [online:] <http://kluev.org.ua> (10.05.2013).

² Zob.: Л. К и с е л е в а, *Методические указания к спецкурсу „Поэзия Н.А. Клюева и проблемы изучения новокрестьянской литературы” для студентов филологического факультета*, Киев 1991; таż, *Поэма „Погорельщина” в контексте образного мышления Н.А. Клюева*, [w:] „Вопросы русской литературы” 1991, № 57, s. 31–42; таż, *Христианство русской деревни в поэзии Николая Клюева*, [w:] „Православие и культура” 1993, № 1, s. 59–76; таż, *Цикл „Избанные песни” Н.А. Клюева в творческой биографии Сергея Есенина. К постановке вопроса*, [w:] *О Русь. Взмахни крыльями. Есенинский сборник*, Москва 1994, s. 95–103; таż, *Семантические поля клюевской топонимики. (К постановке вопроса)*, [w:] „Вытегорский вестник”, Вытегра 1994, № 1, s. 6–11; таż, *Пушкинские аллюзии в поэзии Н. Клюева*, [w:] *Материалы Пушкинской конференции 1–2 марта 1995 (К 200-летию со дня рождения А.С. Пушкина)*, Киев 1995, s. 108–112; таż, *Христианско-иконографический аспект изучения поэтики Сергея Есенина (и Николая Клюева)*, [w:] *Есенин академический: актуальные проблемы научные издания. Есенинский сборник*, вып. 2, Москва 1995, s. 168–180; таż, *К проблеме интерпретации поэтического текста (на материале произведений Н.А. Клюева и С.А. Есенина). Методическая разработка для студентов филологического факультета*, Киев 1995, 57 s.; таż, *Русская икона в творчестве Николая Клюева*, [w:] „Православие и культура” 1996, № 1, s. 46–65; таż, *О некоторых мотивах связанных с образом Егория Храброго в поэзии Н.А. Клюева*, „Православие и культура” 1997, № 1–2, s. 28–38; таż, „Плач о Сергее Есенине” Н.А. Клюева, [w:] *Столетие Сергея Есенина. Международный симпозиум. Есенинский сборник*, вып. 3, Москва 1997, s. 282–296; таż, *Есенин и Клюев. Скрытый диалог (попытка частичной реконструкции)*, [w:] *Николай Клюев. Исследования и материалы*, ред.-сост. С.И. Субботин, Москва 1997, s. 183–198; таż, *Есенинское слово в текстах Николая Клюева*, [w:] „Canad.-Amer. Slavic Studies”, Irvine 1998, vol. 32, nr 1–4, s. 75–92, [online:] http://kluev.org.ua/academia/esenin_slovo.htm (10.05.2013); таż, *Ритуальные интенции поэтического текста Николая Клюева (на материале поэмы „Плач о Сергее Есенине”)*, [w:]

czytelnikowi postać Klujewa, pisząc o jego życiu i ważnym miejscu, jakie zajmował wśród wybitnych przedstawicieli srebrnego wieku rosyjskiej poezji, ale także dokonuje wnikliwej analizy poetyckiego dorobku pisarza. W studiach Kisielowej nad poezją Klujewa uwagę zwraca dokładna analiza pod względem gatunkowości, kompozycji i kontekstu. Uczona podkreśla, że twórczość poety z Wytieгры odczy-

Ритуально-міфологічний підхід к інтерпретації тексту. Збірник наукових праць, за заг. ред. Л.О. Кисельової, П.Ю. Побережкіної, Київ 1998, s. 18–35; таж, *Отражение „пушкинского мифа” в житнетексте Сергея Есенина*, [w:] *А.С. Пушкин и проблемы мировой культуры. Сборник научных трудов*, вып. 1, т. I, Киев 1999, s. 108–116; таж, *Мифологическая семантика „мусора” в поэзии Н.А. Клюева*, [w:] „Studia Litteraria Polono-Slavica” 1999, nr 4, s. 253–269, [online:] <http://kluev.org.ua/academia/musor.htm> (10.05.2013); таж, *Поэма Николая Клюева „Мать Суббота”, 1922 год*, [w:] „Studia Litteraria Polono-Slavica” 1999, nr 3, s. 49–66, [online:] http://kluev.org.ua/academia/kis_subbota.htm (10.05.2013); таж, *Мифология и „реалии” старообрядчества в „Песни о Великой Матери” Николая Клюева*, [w:] „Православие и культура” 2001, № 1, s. 3–20, [online:] http://kluev.org.ua/academia/starover_st_1.htm (10.05.2013); таж, *„Мой древний брат Гомер...”*. Об эпическом начале в творчестве Николая Клюева, [w:] *Збірник пам'яті акад. Булаховського*, Київ 2001, (10.05.2013); таж, *Диалог древнерусского и символистского слова в есенинских „Ключах Марии”*, [w:] *Пам'ять майбутнього. Збірник наукових праць*, вип. 1, Київ 2001, s. 66–82, [online:] http://kluev.org.ua/academia/dialog_konc.htm (10.05.2013); таж, *Поэтические диалоги серебряного века: К.Д. Бальмонт и Н.А. Клюев*, [w:] *Русская литература накануне третьего тысячелетия. Итоги развития и проблемы изучения*, вып. III, Киев 2002, s. 28–41, [online:] <http://kluev.org.ua/academia/dialog.htm> (10.05.2013); таж, *Старообрядческая аксиология слова и буквы в поэзии Н.А. Клюева*, [w:] „Православие и культура” 2002, № 1–2, s. 54–74, [online:] http://kluev.org.ua/academia/aksiolog_styl.htm (10.05.2013); таж, *На „Медном ките” – к „Четвертому Риму”* (заметки о логоцентричности художественного мира Н.А. Клюева). Статья первая, [w:] „Русистика” 2002, [online:] http://kluev.org.ua/academia/medn_kit.htm (10.05.2013); таж, *У истоков „большого эпоса” Николая Клюева: „Песни из Заонежья”*, [w:] „Русская литература” 2002, № 2, [online:] <http://kluev.org.ua/academia/zaonezje.htm> (10.05.2013); таж, *Поэтика Есенина в контексте русской крестьянской культуры: герменевтические и терминологические проблемы*, [w:] *W kręgu Jesienina*, Warszawa 2002, s. 27–36; таж, *Сакральні значення слов'янської азбуки в поезії Миколи Клюєва*, [w:] „Проблеми славістики”, Луцьк 2003, №1(20), s. 24–35; таж, *„Дивный и предивный мир...”*. Русский старообрядческий Север в лирике Н.А. Клюева 1910-х гг., [w:] „Липоване”. История и культура русских-старообрядцев, Одесса 2004, s. 139–144; таж, *„Греховным миром не разгадан...”*. Современники о Николае Клюеве, [w:] „Наш современник”, Москва 2005, № 8, s. 225–248; таж, *„Икона” и „орнамент” в лирике Сергея Есенина 1914–1917 гг.*, [w:] *Есенин на рубеже эпох: итоги и перспективы. Материалы Международной научной конференции, посвященной 110-летию со дня рождения С.А. Есенина*, Москва 2006, s. 75–88; таж, *Взаимосвязь иконы и орнамента в раннем творчестве С.А. Есенина*, „Современное есениноведение”, Рязань 2006, № 5, s. 46–55; таж, *В поисках культурной альтернативы: (цитрихи к осмыслению творческого пути Есенина)*, [w:] *Есенинская энциклопедия. Концепции. Проблемы. Перспективы. Материалы Международной научной конференции, посвященной 111-летию со дня рождения С.А. Есенина*, Москва 2007, s. 115–136; таж, *„Пламенеющая колесница”: проблемы изучения поэтики Н. Клюева*, [w:] *In Memoriam: Эдуард Брониславович Меки*, Daugavpils 2007, s. 142–152.

tywać można jako logiczną i pojęciowo spójną poetycką całość. Starając się w procesie interpretacyjnym dostrzec ukrytą symbolikę czytelnik, zdaniem Kisielowej, może dostrzec drugą, tajemniczą stronę twórczych dokonań Klujewa. Badaczka nie zapominając o roli, jaką odegrał wytegiorski wieszcz wśród „nowochłopskich” poetów, a zwłaszcza w życiu Jesienina dodaje, że w dotychczasowych pracach krytyczno-literackich o autorze *Ключей Марии* pominięty został problem kontekstualny, pozwalający zrozumieć podstawy Jesieninowskich teorii, będących pod wyraźnym wpływem poetyki Klujewa, z jej staroruskimi egzegetycznymi „kluczami”, pod których pojęciem rozumiemy związki ze staroobrzędową kulturą i folklorystyczną tradycją. Należy w tym miejscu przypomnieć, co zaznacza również Kisielowa, jak duże znaczenie miała dla twórczości Klujewa chrześcijańska religia, staroobrzędowe wychowanie, staroruska kultura ze szczególnym uwzględnieniem piśmiennictwa i ikony oraz przesiąknięte wiejską tradycją życie. Poeta za pośrednictwem mistycznych wizji, odzwierciedlających własne duchowe transformacje, staje się wizjonerem. W sposób charakterystyczny dla staroobrzędowej i sekciarskiej tradycji łączy w swoich utworach miejsce i czas, archaikę i współczesność, baśniowość i obyczajowość, mitologię i historię. Klujew nigdy nie odwrócił się od tematu wiary, chcąc być w zgodzie, jak zauważa Kisielowa, z przekazywanym wśród staroobrzędowców z pokolenia na pokolenie przekonaniem, że Bóg odrzuci tych, którzy zeszedli z drogi swoich praojców. Wypada podzielić spostrzeżenie ukraińskiej uczonej, że w całej twórczości Klujewa wszystkie aspekty starego obrządku: religijno-dogmatyczny, historyczny, kulturowy są niezwykle ważne, co oczywiście pozostawiło również pozytywny ślad w poezji Jesienina.

Na portalu kijowskiej badawczej grupy „Клюевослов” znajdziemy wiele ciekawych i inspirujących do własnych badawczych poszukiwań artykułów. Zwrócić uwagę należy na prace Natalii Bielczenko, która w kontekście ukrainistycznych badań nad twórczością „nowochłopskich” poetów podkreśla „rytualno-mitologiczny” aspekt tekstów „pokornego Nikołaja” – jak nazywano Klujewa. Kładąc nacisk na ludowy wydźwięk poetyki autora cyklu *Снає* zgodzić się można z twierdzeniem Bielczenko, że Klujew czuł dużą odpowiedzialność względem ludowych rytuałów pilnując, aby dekoratywna otoczka lirycznego opisu nie stała się zwyczajną folklorystyczną manierą. Stylizacja, zdaniem badaczki, była całkowicie obca głęboko wierzącemu Klujewowi, a omawiany w utworach poety rytuał stanowił ma swoisty klucz deszyfrujący treść. Przykładem może być poświęcony Jesieninowi poemat *Плач о Сергее Есенине*, w którego mitopoetyckiej przestrzeni znalazła się treść, umożliwiająca odczytanie i zrozumienie w kontekście próby przebaczenia i ratunku dla Jesienina – samobójcy. Pomocna w tej sytuacji okazała się ludowa religijna tradycja, według której człowiek może wymodlić dla innego człowieka przebaczenie, jeśli pozostawali oni w głębokiej (tak jak Klujew i Jesienin) duchowej więzi³.

³ Zob.: Н. Б е л ь ч е н к о, „Плач о Сергее Есенине”: ритуально-мифологическая интерпретация текста, [w:] „Canad.-Amer. Slavic Studies”, Irvine 1998, vol. 32, no. 1–4, pp. 31–40, [online:] http://kluev.org.ua/academia/bel_plach.htm (08.06.2013); też, *Ритуал как ключ к про-*

Igor Kulakow, kolejny przedstawiciel kijowskiej grupy, jest autorem, którego w analizowanych wierszach Klujewa zainteresowała obecność liturgicznego języka oraz opisy, pozwalające odwołać się do prawosławnej ikonografii. W świetle słów Kulakowa nacechowanie utworów religijną frazeologią, jak również ikonograficzną obrazowością ma swoje określone zadanie. Według krytyka, Klujew poprzez poetycką wypowiedź otwiera przed czytelnikiem „zakodowany” obraz Mszy Świętej, podczas której funkcję liturgiczną pełnić mają słowa utworu⁴.

Oksana Paszko, podobnie jak jej poprzednicy zwraca w swoich pracach uwagę na fakt występowania bardzo bogatej biblijnej symboliki w mitopoetyckiej przestrzeni rosyjskiego poety. Na uwagę zasługują też artykuły badaczki, w których podkreślone zostało liczne odwoływanie się Klujewa do ptaków. Jak dowodzi Paszko w przeprowadzonych przez siebie ciekawych próbach analizy ornitologicznego kodu w twórczości Klujewa, obrazy ptaków mają ściśle symboliczne znaczenie, wpływające z wierzeń ludów zamieszkujących Ołoniecką gubernię⁵.

Polina Pobierozkina na portalu „Клюевослов” występuje jako badaczka wierszy Anny Achmatowej. W próbach interpretacyjnych twórczości rosyjskiej Safony, Pobierozkina doszła do ciekawych wniosków dowodząc, że w treściach przepojonych religijną metaforyką można odwołać się do spuścizny Klujewa⁶.

Problematyka związana z działalnością „nowochłopskich” poetów, m.in. Nikołaja Gumilowa i interesujących nas Jesienina i Klujewa stała się częścią badawczych poszukiwań Jeleny Roskinej. W swoich pracach autorka podkreśliła rolę, jaką odegrali wymienieni poeci w kulturalnej tradycji „srebrnego wieku”⁷.

чтению цикла „Спас” Н.А. Клюева, [w:] *Ритуально-міфологічний підхід к інтерпретації тексту. Збірник наукових праць*, за заг. ред. Л.О. Кисельової, П.Ю. Поберезкіної, Київ 1998, s. 35–49, [online:] http://kluev.org.ua/academia/spas_styl_okon.htm (07.06.2013); таж, Б. Чичибабин и Н. Клюев: *мотив родства и родство мотивов*, [online:] http://kluev.org.ua/academia/kl_chich.htm (10.06.2013).

⁴ Zob.: И. Кулаков, *Богослужбный текст в поэзии Н.А. Клюева*, „Православие и культура” 1997, № 1–2, s. 39–50, [online:] <http://kluev.org.ua/academia/kulakov.htm> (10.06.2013).

⁵ Zob.: О. Пашко, „Индия” в творчестве Н.А. Клюева (*К определению границ мифопоэтического пространства*), [w:] *Ритуально-міфологічний підхід...*, op. cit., s. 131–140; таж, *Сирин и Алконост в поэзии Николая Клюева: к вопросу о влиянии на нее старообрядческих настенных листов*, [w:] „Православие и культура” 2002, № 1–2, s. 99–110, [online:] <http://kluev.org.ua/academia/sirin.htm> (10.06.2013); таж, *Образ гуся в творчестве Николая Клюева (к анализу орнитологического кода)*, [w:] *Клюевский сборник*, отв. ред. Л.Г. Яцкевич, Вологда 2002, вып. 3, [online:] <http://kluev.org.ua/academia/pash.htm> (10.06.2013).

⁶ Zob.: П. Поберезкина, *Клюевское слово в творчестве Анны Ахматовой*, [w:] *Ритуально-міфологічний підхід...*, op. cit., s. 140–156.

⁷ Zob.: Е. Раскина, *Гумилев, Есенин, Клюев (к проблеме рецепции новокрестьянской традиции культурой „серебряного века”)*, [w:] *Сергей Есенин. Научные статьи и материалы Международной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения поэта*, Киев 1996, s. 45–56; таж, *Вернется ли „Отлетевшая Русь”? Н.С. Гумилев и поэты „Кре-*

Dla krytyka literatury i poety Gleba Sitko, zajmującego się również spuścizną Klujewa, bardzo ważny jest aspekt staroobrzędowych korzeni autora *Белой Индии* - utworu, który jest kontynuacją tematu odwiecznej roli wsi w pielęgnowaniu chrześcijańskich ideałów. Zdaniem uczonego, Klujew w swoich utworach stworzył przekonującą próbę połączenia współczesnych pojęć o Wszechświecie ze starymi, gnostyckimi koncepcjami o mnogości światów⁸.

Tatianę Szelkoplas zainspirowała problematyka folklorystyczno-etnograficzna. Jej zdaniem Klujew starał się często podkreślać, że rosyjska wieś materialnie jest samowystarczalna. Przykładowe opisy „белых изб”, to próba wyjaśnienia, że w kulturze ludowej oznaczały one zawsze dostatnie życie, jakie stworzyli sobie właściciele takich domostw. Szelkoplas podkreśla obecność leksykalno-semantycznych środków w twórczości autora *Мать Субботы*, dzięki którym poeta potrafił stworzyć metaforyczny podtekst⁹.

Klujew miał zawsze wysokie zdanie o sztuce jako nośniku kulturowego przekazu pokoleniowego. Oksana Szurlakowa zwraca uwagę na ten aspekt w swoim artykule *Николай Клюев в его отношении к проблеме „искусство и этика”*¹⁰.

Dokonując przeglądu ukraińskich badaczy twórczości rosyjskiej poezji „nowo-chłopskiej” nie sposób pominąć bardzo ważnego problemu, dotyczącego aspektu rosyjsko-ukraińskiej komparatystyki literackiej. Na portalu „Клюевослов” znalazła się interesująca praca Natalii Pozniak poświęcona próbie porównania twórczości Klujewa i ukraińskiego poety Bohdana-Ihora Antonycza. W kręgu zainteresowań badaczki znalazł się temat archetypu miasta i lasu, jako uosobienia binarnej opozycji kultury i przyrody. Porównując utwory obydwu poetów Pozniak dochodzi do wnio-

стьянской купницы”: Н.А. Клюев и С.А. Есенин, [w:] „Русская словесность в школах Украины”, Киев 1999, № 4, s. 45–49.

⁸ Zob.: Г. С и т ь к о, *Николай Клюев. Путь поэта – старообрядца*, [online:] http://www.vekovka.h1.ru/KLUEV/ZAKROMA/st_kluev.htm (11.06.2013); tenże, *Орнамент как основа космологической системы в поэме Николая Клюева „Белая Индия”. Возможность истолкования*, [w:] „Мова і культура”, Київ 2000, вип. 1, т. IV, s. 184–187, [online:] http://kluev.org.ua/academia/sitko_bel_india.htm (11.06.2013); tenże, *Старообрядчество – духовная основа поэтики Клюева*, [w:] *Николай Клюев: образ мира и судьба. Материалы Всероссийской конференции „Николай Клюев: национальный образ мира и судьба наследия”* (Приложение к журналу „Вестник Томского государственного университета”), Томск 2000, s. 79–83; tenże, *Ритуальность как тематический компонент орнаментальности в поэзии Николая Клюева (на примере поэмы „Мать Суббота”)*, [w:] *Николай Клюев. Исследования и материалы*, ред.-сост. С.И. Субботин, Москва 1997, s. 119–131.

⁹ Zob.: Т. Ш е л к о п л я с, *Лексико-семантические средства создания подтекста в поэзии Н.А. Клюева*, [w:] „Вытегорский вестник” 1994, № 1: „Мое бездонное слово...”. *Клюевские чтения в г. Вытегре 1985–1994 гг.*, отв. за вып. Т.П. Макарова. Вытегра: непериодич. изд. музея Н. Клюева, s. 12–26, [online:] http://kluev.org.ua/academia/selko_podtext.htm (09.06.2013).

¹⁰ Zob.: О. Ш у р л я к о в а, *Николай Клюев в его отношении к проблеме „искусство и этика”*, [w:] *Николай Клюев. Исследования...*, op. cit., s. 95–101.

sku, że zarówno Klujew, jak i Antonycz marzyli dla siebie o miejscu na ziemi, w którym zapanowałaby kosmiczna harmonia, odczytywana, jako równowaga wszystkich sił przyrody¹¹.

Podsumowując problem recepcji twórczości Siergieja Jesienina i Nikolaja Klujewa na Ukrainie wyróżnić należy jeszcze jedną bardzo ważną pracę autorstwa wspomnianych już Ludmiły Kisielowej i Oksany Paszko pt. *Восприятие и осмысление творчества Есенина в Украине: начальные этапы рецепции*¹². W tym swoistym stanie badań, który, jak podkreślają autorki jest początkiem ich recepcyjnej pracy, na uwagę zasługuje duża ilość nazwisk ukraińskich pisarzy, którzy we własnej twórczości w większym lub mniejszym stopniu nawiązywali do poezji Jesienina. Kisielowa i Paszko zwracają uwagę na charkowską poetkę Elizawietę Nowską i na jej wiersze, które w opinii krytyki literackiej poruszały te same problemy, które dominują u Klujewa i Jesienina. Badaczki przypominają Jewhena Malaniuka i jego książkę *Стилет и стилос* (1925), w której wyraźne są elementy „skifskiego” ruchu i romantyki rosyjskich „nowochłopskich” poetów, a więc tych tematów, o których głośno mówiono, zwłaszcza po opublikowaniu w Kijowie w 1919 roku utworów Jesienina *Товарищ* i *Певуцїї зов*. Na Ukrainie podkreślano, że mimo rewolucyjnej tematyki, utwory Klujewa, Jesienina i Orieszina bliższe są jednak „glebie”, a twórczość „nowochłopów” pachnie czarnoziemem i chlebem. Pozwala to na postawienie twierdzenia o bliskości rosyjskiej i ukraińskiej duchowej tradycji. Dał temu wyraz Pawło Tuczyna w wierszu *И Белый, и Блок, и Есенин, и Клюев* (1919) („Чорнозем підвівся і дивиться в очі...”), gdzie czytelnik napotyka na pełne humanitaryzmu spostrzeżenie: każdy ma prawo wychwalać swoją Ojczyznę na swój sposób. Powinien tylko pamiętać, że jest ona dla wszystkich. Tuczyna wysoko cenił Jesienina twierdząc, że poetycka myśl Ukrainy pierwszych dziesięcioleci XX wieku doświadczyła na sobie prawdziwie ziemskiego, słonecznego jesieninowskiego wpływu. Szukając ukraińskiego poety, który byłby porównywalnym piewcą ojczystej przyrody, który potrafiłby przekazać przy pomocy poetyckiego słowa najtkliwsze uczucia Tuczyna wymienił Wołodymyra Sosiurę. Siła poetyckiego talentu tego poety, charakter jego liryki, rzeczywiście zbliża go z Jesieninem. Mimo, że drogi poetów potoczyły się zupełnie innymi torami, to można stwierdzić, że rosyjska i ukraińska literatury wydały twórców niezwyklej serdeczności.

Kisielowa i Paszko zwróciły uwagę na wydaną w 1925 roku w Charkowie antologię rosyjskiej poezji w przekładach na język ukraiński. Jej pojawienie zbiegło się z informacją o tragicznej śmierci Jesienina. W zbiorze pojawiły się wiersze Rosjanina w tłumaczeniu Oswalda Burhardta (pseudonim Jurij Kłen), Mykoły Ba-

¹¹ Zob.: Н. П о з н я к, *Архетипи міста і лісу в міфопоетиці М. Ключова та Б.-І. Антоновича*, [w:] *Ритуально-міфологічний підхід...*, op. cit., s. 176–185, [online:] http://kluev.org.ua/academia/poznjakdla_web.htm (10.06.2013).

¹² Л. К и с е л е в а, О. П а ш к о, *Восприятие и осмысление творчества Есенина в Украине: начальные этапы рецепции*, [online:] http://kluev.org.ua/academia/kiseljova_pashko.php (08.09.2013).

żana, Jurija Janowskiego, Mykoły Szczerbaka. Ta przekładowa praca stała się swoistą szkołą mistrzostwa dla tych ukraińskich poetów. Wspomniany wcześniej Sosiura, który w swoim dorobku twórczym ma też przetłumaczonych 10 wierszy Jesienina, z wielkim bólem przyjął wiadomość o jego śmierci. W lutym 1926 roku pojawił się jego wiersz *Ну, прощай. Я тобі тільки жінка* będący reakcją na wydarzenia w hotelu „Angleterre”. W ukraińskiej literaturze Jesienina upamiętnił również futurysta Mychajł Semenکو w wierszu *Пісня трамна (С. Єсеніну)*; poetyckie nekrologi tworzą Osip Saenko, który pisze wiersz *Проридав Єсенін і Сосюра плаче*; Mychajło Draj-Chmara w utworze *Пам'яті С. Єсеніна* nazywa rzymskiego poetę „золотым метеором”; Maksym Rylski w wierszu *Две веснянки* przyrównuje Jesienina do wiatru, a Jurij Janowski nazywa go „синім сном”. Cześć rosyjskiemu twórcy oddają też w poemacie *Черемуха* Olelko Korz i w wierszu *Пам'яті Єсеніна* Lada Mogilianska. We wszystkich wymienionych tutaj utworach widoczne jest jedno: ukraińscy pisarze czują, że stracili kogoś bliskiego, kogoś, kto był bardzo ważną osobą w poetyckiej rodzinie.

Przedstawiony materiał badawczy kijowskiej grupy uczonych związanych z portalem „Клюевослов” potwierdza, że recepcja rosyjskiej poezji „nowochłopskiej” na Ukrainie zajmowała i zajmuje bardzo ważne miejsce. W niniejszej pracy temat został zaprezentowany tylko fragmentarycznie w celu naświetlenia problemu. WzmóŜona praca kijowskich literaturoznawców dowodzi jednak, że nazwiska Klujewa i Jesienina są wciąż żywe w kulturze Ukrainy i dlatego zajęcie się recepcją tego fenomenu jest wciąż aktualnym zadaniem dla specjalistów.